

В І Д Г У К

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
ПЕТРИЧЕНКО ЛАРИСИ ОЛЕКСІЇВНИ

на дисертаційну роботу ХОДАКОВСЬКОЇ АЛЬОНИ ВАЛЕРІЇВНИ з теми
«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 Професійна освіта (за
спеціалізаціями)

Актуальність проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі визначається сучасними тенденціями розвитку освіти України, згідно з якими держава має забезпечувати всебічний розвиток і навичок самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення особистості. Ідеться про особливу місію учителя початкової школи, що створює комфортні й безпечні умови інтелектуального, емоційного й морального розвитку особистості дитини, сприяє прояву її природних задатків через реалізацію підходу «навчання через гру» як важливого компонента діяльності учнів молодшого шкільного віку.

У зв'язку із цим виникає необхідність у підготовці майбутніх учителів початкових класів нової генерації, здатних до організації ігрового середовища активно-пошукового характеру у просторі початкової школи, спроможних до ефективного застосування навчально-ігрових методів навчання, заснованих на основі партнерської взаємодії та співпраці. Не виключенням є заклади фахової передвищої освіти як простір для успішної самореалізації майбутніх педагогів.

В умовах сьогодення, зазначені вище позиції вимагають суттєвого оновлення та доповнення у зв'язку зі швидко змінюваними умовами розвитку освітньої галузі й потребують теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки, що здійснюватимуться на підставі проведення ґрунтовних наукових досліджень.

Вважаючи на представлене вище, вагомою підставою для вибору А. В. Ходаковською теми дисертаційного дослідження «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі» були: необхідність, важливість, актуальність і соціальна значущість вирішення порушеної проблеми; нерозробленість в науковій і науково-методичній літературі цілої низки аспектів, що зумовлені суперечностями, які виокремлено авторкою в дослідженні; відсутність науково обґрунтованих й експериментально перевірених шляхів формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі.

Таким чином, проблема обґрунтування науково-методичних засад підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі є соціально значущою і затребуваною

сьогоденням, а наукове дослідження А. В. Ходаковської – своєчасним та актуальним.

Дисертаційна робота ґрунтується на основних положеннях нормативно-правових актів, концепцій, стратегій розвитку освіти в Україні, стандарті фахової передвищої освіти 013 Початкова освіта освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр». Вона виконана в межах наукових досліджень кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності «Психолого-педагогічні засади формування і розвитку компетентностей суб'єктів освітнього простору в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0121U112155), а також кафедри дошкільної та початкової освіти «Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів в умовах сучасної освітньої парадигми» (номер державної реєстрації 0120U104661) Запорізького національного університету. Тема дисертації затверджена Науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 7 від 26.12.2019).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами дослідження, здійсненого А. В. Ходаковською, і в цілому не викликають сумніву.

Текст дисертації свідчить про те, що авторка добре розуміється на теорії, методології, методах вивчення проблеми, яку досліджує. Наукові положення, висунуті в даній роботі, базуються на глибокому критичному аналізі як традиційних, так і новітніх наукових підходів до аналізу стану проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності в широкому контексті.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами, висновками до розділів, списком використаних джерел, ґрунтовними загальними висновками та додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки. Текст оформлено відповідно до встановлених вимог, що дає можливість чітко фіксувати новизну підходу авторки до аналізу ключового поняття дослідження. Дисертація вдало структурована, викладення змісту роботи ведеться грамотно та професійно.

Об'єктом дослідження Альона Валеріївна визначила професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів у закладі фахової передвищої освіти, а його предметом – структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі. Мета цього дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності, розробленні й експериментальній перевірці ефективності структурно-функціональної моделі реалізації цього процесу.

Дослідницею визначено п'ять основних завдань, що реалізовувались на різних етапах наукового пошуку. Для їх реалізації використовувався комплекс

взаємопоєднаних дослідницьких методів, котрі досить докладно схарактеризовано у дисертації.

У дослідженні отримано вагомі наукові результати. Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром новизни, слід відзначити, що вона є цілковито очевидною і вбачається, насамперед, у ретельному обґрунтуванні сукупності тих факторів, які складають змістове ядро досить оригінальної, на наш погляд, моделі досліджуваного процесу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що авторкою уперше розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі, відповідно до якої цей процес представлено єдністю мети, наукових підходів, принципів, дидактично взаємопов'язаних етапів, критеріїв та очікуваних результатів, змістовим ядром якої є сукупність визначених організаційно-педагогічних умов: активізація ціннісно-сислової сфери майбутніх учителів початкових класів на домінанту їхньої ігротехнічної діяльності і формування потреби у самозміні, самоактивності та регулюванні власної поведінки у процесі професійної підготовки; посилення спрямованості професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта на максимальне збагачення змісту обраних навчальних дисциплін інноваційними модулями, насиченими ігротехнічним змістом за допомогою інтерактивно-рефлексивних форм і методів викладання; створення спеціального, розвивально орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування кожного із компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності; оптимізація емпатійно-рефлексивної взаємодії учасників освітнього процесу шляхом включення майбутніх учителів початкових класів у квазіпрофесійну діяльність; розкрито й охарактеризовано сутність і структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі; теоретично обґрунтовано концепцію педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання ігрового інтерактивного навчання у професійній діяльності; уточнено зміст понятійно-категоріального апарату теорії професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі («навчально-ігрові технології», «підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі», «готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі» тощо); критерії (ціннісний, знаннєвий та діяльнісний), показники й рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі; удосконалено організаційно-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі упровадження навчально-ігрових технологій в системі фахової передвищої освіти; набуло подальшого розвитку науково-методичне забезпечення формування ігротехнічної

компетентності як складової професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

До переваг презентованої роботи можна віднести її безсумнівне практичне значення результатів, яке полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес навчально-методичного супроводу, спрямованого на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності, зокрема шляхом суттєвого оновлення та модифікації змісту навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Дидактика початкової освіти», «Навчання через гру»; розроблення програми авторського спецкурсу «Навчально-ігрові технології як джерело інтелектуального розвитку учнів»; упровадження програми теоретико-методичної підготовки викладачів закладу фахової передвищої освіти до використання майбутніми вчителями початкових класів ігрових методів навчання; змістового збагачення методики педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей.

На практико орієнтований зміст дисертації та її затребуваність свідчать довідки про упровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів Відокремленого структурного підрозділу «Економіко-правничий фаховий коледж» Запорізького національного університету (довідка № 31-28/52 від 26.05.2023); Педагогічного коледжу фахової передвищої освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 385 від 03.08.2023); Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (довідка № 329 від 18.09.2023); Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/558 від 05.09.2023); Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (довідка № 05-16/137 від 14.09.2023).

Структура дисертації є виправданою, що надає можливість не лише простежити змістовність розв'язання поставлених завдань, але й засвідчує виважений підхід здобувачки до окресленої проблеми, обраний ракурс якої надає роботі наукової значущості та експериментальної пошуковості.

Здійснена спроба неупередженого осмислення тих процесів, завдяки яким здобувачка відкриває нові горизонти наукових обґрунтувань необхідності підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності та поглиблюють розуміння природи гейміфікації сучасної освіти, відкриваючи тим самим нові підходи до діяльності закладів фахової передвищої освіти.

Робота вражає не лише титанічною працьовитістю дисертантки й ерудицією (опрацьовано 382 джерела, із них – 45 іноземною мовою), але й вагомими творчими здобутками й концептуальними авторськими поясненнями ще досить малодосліджених теоретичних позицій у вітчизняній професійній педагогіці.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні результати

дослідження висвітлено в 14 наукових працях, із яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття в зарубіжному виданні (Web of Science); 8 матеріалів конференцій.

Достовірність отриманих результатів дослідження та його висновків ґрунтується на чітко розробленій методології дослідження, яка постає інструментом структурування та змістового наповнення трьох розділів дисертації, об'єднаних спільною ідеєю та концептуальною основою дослідження. Методологія дослідження вичерпно розкрита на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому рівнях та рівні конкретного дослідження.

Ми цілковито підтримуємо авторську концепцію педагогічного впливу на підготовку майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності, що, як переконливо довела А. В. Ходаковська, є дієвим засобом підвищення якості професійної підготовки майбутніх педагогів. Важливими теоретичними положеннями авторської концепції постали: забезпечення дитиноцентрованої особистісно орієнтованої спрямованості початкової освіти як домінантної ідеї Нової української школи; урахування вікових психофізіологічних особливостей розвитку молодших школярів як важливого орієнтиру в реалізації природного потенціалу особистості; глибоке усвідомлення майбутніми учителями початкових класів соціально-моральної відповідальності за результати своєї професійної діяльності, власної місії як носіїв гуманістичних цінностей; застосування підходу «навчання через гру» як освітньої стратегії, що сприяє ефективному формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів; активізація творчих ресурсів здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта засобами фасилітаційного впливу; розвиток ігротехнічної компетентності майбутніх учителів як підґрунтя успішного застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності; формування рефлексивної культури здобувачів фахової передвищої освіти як інваріанти їхнього професіоналізму; зорієнтованість майбутніх педагогів на безперервний професійний саморозвиток.

У ході наукового аналізу авторкою зроблено висновок, що одним із визначальних факторів впливу на успішне розв'язання закладами фахової передвищої освіти викликів, які наразі постають перед ними є підготовка інноваційної особистості майбутнього вчителя початкових класів, що сприяє, своєю чергою, продукуванню й трансляції базисних ціннісних установок, які відображені в реалізації сучасної освітньої парадигмі інноваційного типу.

До беззаперечно вагомих результатів дисертації слід віднести розроблену, науково обґрунтовану й експериментально перевірену структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі, що сприяє усвідомленню ними особливостей реалізації ігрових і діяльнісних методів навчання, аналізу й вирішенню професійних ситуацій з позицій гуманістичних цінностей; ефективному застосуванню методів активізації ігрової діяльності, прояву активності, самостійності та ініціативності при запровадженні технології проєктування і супроводу ігрової діяльності учнів на уроці;

успішному застосуванню навчально-ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи; усвідомленню високого рівня соціально-моральної відповідальності професійного обов'язку; рефлексивності поведінки й діяльності.

Організація і проведення педагогічного експерименту проходили з дотриманням всіх етапів наукового пошуку, з використанням низки доцільно підібраних дослідних методик та діагностичного інструментарію, з отриманням достатньої кількості емпіричних даних, із застосуванням для математичної обробки результатів експерименту (обчислення t-критеріїв Стьюдента, Пірсона). Результати експерименту підтвердили ефективність розробленою авторкою дисертації структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі, змістовим ядром якої є організаційно-педагогічні умови.

Висновки дослідження чіткі, завершені, логічні й переконливі. Текст дисертації є стилістично і граматично виваженим. Увесь поданий матеріал логічно структурований. Додатки цілком відображають проведення дослідно-експериментальної роботи та надають уявлення про розроблене змістове, навчально-методичне забезпечення й засоби підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі.

На основі здійсненого аналізу проміжних і кінцевих результатів наукового пошуку ми дійшли висновку щодо її високої оцінки, теоретичного і практичного значення, а також перспективності. Водночас висловлюємо окремі **побажання і дискусійні питання**.

1. Подання матеріалу в дисертації та його аргументація значно виграли б, якби А. В. Ходаковська, характеризуючи концепцію педагогічного впливу та структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій, виокремила більш чітко роль та значення науково-дослідницької діяльності здобувачів фахової передвищої освіти у професійній підготовці.

2. У представленому схематичному зображенні дослідної моделі (рис. 2.1, с. 135) не простежується співвідношення її компонентів з етапами формування підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі.

3. Варто було б представити більш широко діагностичний інструментарій щодо визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності, залучаючи усіх учасників освітнього процесу (здобувачі початкової освіти, вчителі початкової школи, батьки).

4. Подані в п. 3.1 дисертації результати констатувального етапу педагогічного експерименту було б логічно розмістити у розділі 1, і вже на основі визначеного існуючого стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній підготовці окреслити позиції авторської концепції та моделі досліджуваного процесу.

5. Позитивного схвалення заслуговує науково обґрунтована й експериментально перевірена авторкою теоретико-методична підготовка викладачів закладу фахової передвищої освіти до використання майбутніми вчителями початкових класів ігрових методів навчання. Проте вважаємо, що зміст її програми бажано було б розмістити у додатках до дисертації.

Висловлені побажання не є принциповими і не впливають на загальний позитивний рівень дисертації, у якій здійснено цілісне дослідження наукової проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності.

Загальний висновок. Дисертація Ходаковської Альони Валеріївни «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі» є завершеною самостійною фундаментальною науковою працею, результати якої є перспективними і мають важливе соціально-культурне значення. Отже, представлена до захисту дисертація відповідає постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44 від 12.01.2022 р., а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

професор кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
доктор педагогічних наук, професор

Лариса ПЕТРИЧЕНКО

Підпис	
Засвідчую	
Начальник відділу кадрів	
«21»	11 2023 рік